

מסורת הש"ס

א' (בדקוה ל[ח]; ב' (ב' ס"א
הו הוא ומר הוא וזה מר
יורא. ש"ל. ג' (ב' עיוני
ג. (ד' [מספח פ"ב
ה"ד ע"ש. ה' (ב' ג' [מספח
סוכה יג. ד"ה מרית
ומו' חולין נט. ד"ה
עיקרא. ו' (ב' כלאים פרק
א' [מ"ב]. ז' (ב' לעיל דף
ל[ח]. ח' (ב' נדף סי' וע"ש
בפרש"י ו"ע קמ"ג. ט' (ב' ז"ל
כשחמסין. י' (ב' מראה אש
מ"ז. י"ב (ב' ג' [מספח סוכה
לז: ד"ה כסוי ועוד שם
מו"י. י"ג. ד"ה אפקוהו.

מוסף רש"י

אף ערקבילים. שם מרור
(נדרבין ב"ג).

מוסף תוספות

א. עשב הגדל סביב
הדקל. מוס' סוכה יג. ואינו
גדל מן הדקל. מוס'
הכלים.

רבינו חננאל

מתני' ואילו ירקות שאדם
יוצא בהן ידי חובתו בפסח
ובר'. חזרת חסא, עולשין
הגרי, תמכה בר' ואמר,
הרחבינא סאטא דדיקלא,
מרור מרירא. אמר רבי
יוחנן מדברי כולן נלמד
ירק מר יש לו שרף ופניו
מכסיפין. אמר רב הונא
הלכה כאחרים דאמר ירק
מר ופניו מכסיפין ויש לו
שרף וזה מרור. רב אהא
בריה דרבא הוה מהדר
אמרייהו דדבריא, אמר
לוי רבינא מאי דעתך
דמרין פסי, והא אגן חזרת
תנן, וכן תאני בר קפרא
ר' שמואל חזרת, ואמר,
אושעיא מצוה בחזרת
וכי' אמר ליה הורי בי.
ש"מ דכולי עלמא מצוה
בחזרת דהיא חסא. אימא
מרירא דכופיא. י' ש' מי
שאומר המרה של בהמה.
ויש מי שאומר מרה של
דג ששמו כופיא. והיא
ביבטא, והוא קוליס
האספני. ודחינן בעינן
מרור גידולי קרקע כמצה,
דהא הקשר הכתוב על
מצות ומרורים. פי' הירדן
הרופא. ואסיקנא מרורים
כתיב מינין הרבה. אמר
רבה בר רב הונא אמר רב
ירקות ששינוי, כגון חזרת
ועולשין ותמכה וחרחבינא
וכיוצא בהן, שאדם יוצא
בהן ידי חובתו בפסח
משום מרור, כולן נזרעין
בערוגה אחת. ודייקנן
מינה כי אלו כולן מין
אחד הן ואין בהן משום
כלאים. ומותרים רבא עליה
חזרת וחזרת גלין, עולשין
ועולשין שדה, כרישין
כו', ואמרין בסופה כולן

כל שעה פרק שני פסחים

ל"א.

עין משפט גד מצוה

קנו א ב מ"י פ"ז מהל'
מלה הלכה יג סמג
עשין מל טו"ע א"ח סי'
מגן עקיף ה'
קנו ג מ"י פ"ג מהל'
כלאים הלכה ג סמג
לפון רעט טו"ע י"ד סי'
רזו סעיף י: ד'

מתני' אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בחזרת בתמכא ובחרחבינא ובמור. כולו מפרש בגמ': כדושין. בחומץ: שוקין. מבושלין הרבה מאל עד שנימוחין: מבושלין. כדרך צישול: ומלטרפין לכוים. אם אין לו מאחד מהן כזית אצל יש לו מזה חצי זית ומזה חצי זית מלטרפין זה עם זה כדי לזאת ידי חובתו: ונדמאי ובמעשר ראשון כו'. אצל בטבל לא ואף על גב דמעשר ירק דרבנן הויה לה מזה הצלה בעצירה דומיא דענין שאינו נקוב דלמך צפירקין: גמ' חסא. ליעוג'א: גינדי. עשב שקורין קרישפלי'א: **המכא**. מרובי'א: **אלווא** דדיקלא.

סיב הגדל ונכרך כסיב לדקל שקורין וידיל'א: **מרני'א**. אמרי'א. ויהיה פופר'ין: **חרחלין**. לא איתפרש שמו: **ובחורין**. חזרת: **עולשי שדה**. אע"ג דיש להן שם לווי הרי הן כעולשי גינה: **עסוס וטורא ומר יורא**. מיני ירקות: **הירדופין**. יש מפרשין אלישינ'א: **חזרת גלים**. שם לווי

הוא: **ערקלנין**. מפרש בסוף פ' שני דעירובין: **אלווא** חרתינא הוא סיב גדול ועב ומין לעלמו הוא: **וחורשי על כל סלמדין**. של ר' אליעזר ובקשמי לי חצר לסייעני ששמע דבר זה מפיו ולא מלאמי: **שרף**. כשפותחין אותו צמקוס חיתוכו יוצא ממנו שרף לכן כחלז וקורין לייטו'ין: **מכסיפין**. אינו ירוק מאל ככרתי אלא פלד'ש: כל ירק מן מרורי'א אינו ירוק שם לווי שרף ופניו מכסיפין והן הן סימני מרור: **מדברי כולן**. כל המפרשין שמות הירקות כגון מתני' ומגל דבר קפרא ורבי יהודה ור' מאיר ותנא דבי שמואל מכולן למדנו שהמרור יש לו שרף ופניו מכסיפין שכל הירקות הללו רואין אלו כולן הסימנים האלו: **אמרי'א**. פופר'ין: **והא**. אגן חזרת רישא דכולהו חזרת תנן: **וטנא דבי שמואל** נמי חזרת תנא דבישא אלמא הוה קדמי לכולהו: **מזה בחזרת**. כדמפרש טעמא כדכרנא ור' יונתן: **מאי חסא**. מאי טעמא קרינן ליה חסא משום דזכר הוא דקס דתמנה עלן אלמא להכי קרינא: **למה נמשלו כמרור**. דכתיב (שמות ה') וימכרו את חייהם: **סחילה רכה**. בתחילה שמתעבד להן ע"י שרף שהיו שוכרין אותן: **מרור סופו קשה**. הקלה שלו מתקשה עתה: **הדרי צי**. לא אוסיף עוד: **מיריפת דכופיא**. מרה של דג ששמו כן: **כי מלה**. שהרי הוקשו: **הירדוף**. עץ שהמתק בו משה את מי מרה ואמרין (בסוטה) [ומליתא פישת שגלן] נס בתוך נס שהוה היה מר והוא הירדוף: **הרופא**. מין זרע וסס המות לזהמה הוא: **הרופא** אינו יקח בכסף מעשר דליו פרי מאל וכן אובלל צעין דומיא דין ושכר ובקר ואלן דכתיב (דברים יד) ונתתה הכסף בכל אשר תאזה נפשך וגו': **והרמוזה**. מין דלעת הוא ומסכת נדרים (דף נ"א) מפ' קרא קרקחאי: אינו כלום זה צוס. אע"ג גינה: **כרשי שדה**. שליווי'ש: **והרמוזה**. מין דלעת הוא ומסכת נדרים (דף נ"א) מפ' קרא קרקחאי: אינו כלום זה צוס. אע"ג שיש שם לווי לאחד אינו כלום צחצחו: **חזרת בחזרת גלין**. וכן עולשין בעולשי השדה (זוגות זוגות כמו שכן שנויין): **וכי סימא כולו** **בהדי סדדי קפני**. דככל הני קאמר דלינן כללים זה צוה חזרת עולשין וכרישין: **זוגות זוגות**. חזרת וחזרת גלין או עולשין ועולשי שדה וכן כולן שנינו דלינן כללים זה צוה אצל חזרת בעולשין לא: **מאי**. כולן מרעין בערוגה אחת דלמך רב לעיל מרעין כהלכתן קא אמר כרי שלל יינקו זה מזה כגון חמשה זרעוין בערוגה של ששה על ששה טפחים כדמתן במסכת שבת (דף פד:):

אף עסוס וטורא ומר יורא א"ל ר' יוסי עסוס וטורא א אחד הוא ומר זה הוא יורא תני דבי (ר') שמואל אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בעולשין ובתמכא ובחרחבינא ובחרדופין ר' יהודה אומר אף חזרת יולין וחזרת גלין כיוצא בהן א' אילנא אומר משום ר' אף ערקבלים וחזרת על כל תלמודיו ובקשתי לו חבר אלא מצאתי וכשבאתי לפני ר' א' בן יעקב הודה לדברי א' יהודה אומר כל שיש לו שרף ר' יוחנן בן ברוקה אומר כל שפניו מכסיפין אחרים אומרים [כל] ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין א"ר יוחנן מדברי כולן נלמד ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין אמר רב הונא הלכה כאחרים רבינא אשכחיה לרב אהא בריה דרבא דהוה מהדר א' אמרירתא א"ל מאי דעתך דמרירין טפי והא חזרת תנן ותנא דבי שמואל חזרת וא"ר אושעיא מצוה בחזרת ואמר רבא מאי חזרת חסא מאי חסא דחם רחמנא עילווין ואמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן למה נמשלו מצריים כמרור לומר לך מה מרור זה שתחילתו רך וסופו קשה אף מצריים תחילתן רכה וסופן קשה א"ל הדרי בי א"ל רב רחומי לאביי ממאי דהא מרור מין ירק הוא אימא מיריתא דכופיא דומיא דמצה מה מצה גידולי קרקע אף מרור גידולי קרקע ואימא הירדוף דומיא דמצה מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים ואימא הרופא דומיא דמצה מה מצה שניקחת בכסף מעשר אף מרור שניקח בכסף מעשר א"ל רבה בר רב חנין לאביי אימא מרור חד מרורים כתיב ואימא מרורים תרי דומיא דמצה מה מצה מינין הרבה אף מרור מינין הרבה אמר רבה בר רב הונא אמר רב ירקות שאמרו חכמים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח כולן נזרעין בערוגה אחת למימרא דלית בהו משום כלאים מתיב רבא ייחזרת וחזרת גלין עולשין ועולשי שדה כרישין וכרישי שדה כוסבר וכוסבר שדה חרדל וחרדל מצרי ודלעת המצרי והרמוזה אינם כלאים זה בזה חזרת וחזרת גלין אין חזרת ועולשין לא וכי תימא כולו בהדדי קתני להו והא אמר רב זוגות זוגות קתני מאי נזרעין דאמר רב נזרעין כהלכתן כהלכתן תנינא ערוגה

של **ואימא מרור חד**. מינא הוא מהנך ירקות ולאו כל הני אלא מר שזכונן: **כרישין**. כרתי כרישין של גינה: **כרשי שדה**. שליווי'ש: **והרמוזה**. מין דלעת הוא ומסכת נדרים (דף נ"א) מפ' קרא קרקחאי: אינו כלום זה צוס. אע"ג שיש שם לווי לאחד אינו כלום צחצחו: **חזרת בחזרת גלין**. וכן עולשין בעולשי השדה (זוגות זוגות כמו שכן שנויין): **וכי סימא כולו** **בהדי סדדי קפני**. דככל הני קאמר דלינן כללים זה צוה חזרת עולשין וכרישין: **זוגות זוגות**. חזרת וחזרת גלין או עולשין ועולשי שדה וכן כולן שנינו דלינן כללים זה צוה אצל חזרת בעולשין לא: **מאי**. כולן מרעין בערוגה אחת דלמך רב לעיל מרעין כהלכתן קא אמר כרי שלל יינקו זה מזה כגון חמשה זרעוין בערוגה של ששה על ששה טפחים כדמתן במסכת שבת (דף פד:):

כלל

לעזי רש"י

ליטוג'א (ליטוג'א).
חסה.
קרישפלי'א. עולש.
מרובין'א. מרובין (מין צמח).
וידיל'א. קרקע.
אמרי'א. לקרית (צמח).
פופר'ין (פופר'ין).
טלופח. טלף החומר (מין עשב).
אלישינ'א. לענה.
ליטו'ין. גול מעשבים.
דמו חלב.
פלדש (פלדשין).
חוריים.
פופר'ין (פופר'ין).
טלופח.
שלווי'א. בר.

רבינו חננאל (המשך)

נזרעין בערוגה אחת, ודייקנן דוקא חזרת וחזרת גלין דהרמיהו מין חזרת גינה, הני הוא דליתנהו כלאים בהדי הדדי, הא חזרת ועולשין אע"ג דהרמיהו מין מרור אינון כלאים הוו, וכי תימא הכי קתני כל מין חזרת, וכל מין עולשין, וכל מין כרישין, וכל מין כוסבר, וכל מין חרדל, וכל מין דלעת, אלו כולן ביחד נזרעין בערוגה, והא רב הוא דאמר זוגות זוגות שנינו, כלומר חזרת וחזרת גלין הנה זוג, עולשין ועולשי שדה זוג אחד, כרישין וכרישי שדה זוג אחד, כי האי גונא זוגות זוגות בפני עצמן אינן כלאים, הא כולו בהדדי כלאים נינהו. ושנינן מאי נזרעין דקאמר רבה בר רב הונא כהילכתן אחד מין כלומר אם בא לזרען בערוגה אחת נוהן לכל אחד ואחד כדי בעברותו שלא יאה וזע אחד יוק מנבל חבדו שכל אחד מין בפני עצמו הוא.